

Gabriela PANĂ
DINDELEGAN

DIFICULTĂȚI ÎN IDENTIFICAREA CAZULUI

În morfologia numelui (substantiv, pronume, numeral) și a adjectivului (propriu-zis sau pronominal), una dintre cele mai mari dificultăți gramaticale o constituie stabilirea cazului. Dificultatea recunoașterii cazului se explică prin mai mulți factori:

- Unii țin de natura morfosintactică a acestei categorii, adică de manifestarea simultană, morfologică (flexionară) și sintactică (rolul cuvintelor vecine și al relațiilor sintactice din interiorul propoziției), a cazului.
- Alții privesc omonimia (identitatea) formelor de caz, formele omonime fiind deosebit de frecvente, chiar și în condițiile în care articolul rezolvă parțial unele omonimii.
- Unele explicații privesc “conținutul” (semnificația) diferită a cazului la substantiv, pronume și numeral, pe de o parte, și la adjectiv, pe de alta: primele clase primesc cazul direct prin funcția sintactică pe care o îndeplinesc în propoziție sau ca regim al prepoziției care le precedă, în timp ce adjectivul îl primește “formal”, prin fenomenul de acord.
- Alte explicații au la bază dubla posibilitate de exprimare a cazului în limba română: exprimare flexionară (cu ajutorul desinenței și/sau al articolului hotărât enclitic, articol care preia și funcția de marcă sintetică de caz), dar și exprimare analitică (prin utilizarea a două prepoziții specializate pentru acest rol sau a articolelor proclitice), cele două exprimări fie excluzându-se una pe alta, fie, dimpotrivă, apărând ca posibilități variabile, libere, de construcție pentru aceeași relație causală.
- A treia categorie de explicații are în vedere topica relativ liberă din interiorul propoziției, între *gubernor* (adică termenul care cere

cazul) și *gubernat* (adică termenul care primește cazul) putându-se intercala numeroase alte cuvinte, ceea ce îngreunează stabilirea corectă a legăturilor sintactice. • Altă explicație o constituie posibilitatea marcării cazului în grupul nominal (deci în grupul format dintr-un substantiv, centru de grup, și determinanții lui) o singură dată, în forma primului component al grupului (sau a primilor componente), ultimul sau ultimii rămânând, în aceste condiții, fără mărci evidente de caz.

Aceste particularități care țin de structura internă a limbii române formează, fiecare în parte, dar și combinate între ele, condiții *favorizante* pentru numeroase confuzii între cazuri. Recunoașterea corectă a cazurilor este unul dintre cele mai dificile capitole de gramatică practică a limbii române. După cum vom vedea, greșelile privesc nu numai analiza unui text, adică identificarea corectă a cazului într-o situație dată, ci pot avea și efecte de construcție, numeroase devieri de la normă apărând ca urmare a acestor false analize. Este motivul pentru care ne propunem, în cele ce urmează, să atragem atenția asupra construcțiilor celor mai expuse soluțiilor greșite de analiză și, mai ales, să explicăm cauza (sau cauzele) apariției diverselor tipuri de greșeli. Vom denumi fiecare subcapitol după particularitatea de structură care favorizează greșeala.

1. Marcarea cazului în forma primului element al grupului nominal

În situația în care grupul nominal este construit în jurul unui substantiv masculin sau neutru, fie la singular, fie la plural, și al unui substantiv feminin la plural, iar aceste substantive sunt precedate de determinanți adjectivali, marcarea genitiv-dativului se face frecvent o singură dată, în forma primului component al grupului. Cum substantivul rămâne nemarcat cazual, iar depărtarea de guvernor (de cuvântul care impune cazul) este uneori considerabil de mare, sunt suficiente motive de a se stabili incorect cazul substantivului. Avem în vedere construcții de tipul:

(1) *plecarea blândului și a iubitului nostru profesor;*

(2) *în ciuda oricărui asiduu și prelungit efort;*

(3) *în timpul acestor continue și deosebit de mari insistențe;*

(4) *împotriva celor cinci noi și exigenți inspectori;*

(5) *grație primului extrem de important martor ,*

în care grupurile nominale constituite în jurul substantivelor *profesor, efort, insistențe, inspectori, martor* apar în poziția de genitiv (1-4) și în poziția de dativ (5), poziții cerute fie de prepoziții și de locuțiuni prepoziționale (2-5), fie de funcția sintactică de atribut genitival pe lângă regentul *plecarea* (1). Grupurile nominale examinate aici sunt grupuri ample, cu un centru de grup așezat în finalul construcției și cu mai mulți determinanți adjectivali: adjective propriu-zise, adjective pronominale, numerale cu valoare adjectivală. Apar și câte doi sau trei determinanți ai aceluiași centru (în 1, 2, 3 și 4, câte trei determinanți; în 5, doi determinanți), iar determinanții, la rândul lor, pot apărea ei înșiși cu elemente antepuse (în 3 și 5 apar mărcile superlativului: *deosebit de, extrem de*, iar în 4 apare articolul demonstrativ *celor*, care însoțește numeralul cardinal *cinci*). În toate aceste construcții, relația causală de genitiv sau de dativ este marcată o singură dată, în forma primului termen al grupului: în (1), numai adjectivele coordonate *blândului, iubitului* marchează cazul prin preluarea articolului de la substantiv, în timp ce substantivul-centru *profesor* rămâne nemarcat; în (2) și (3), numai adjectivele pronominale *oricărui* și *acestor* marchează relația de caz prin desinențele speciale *-ui* și *-or*, în timp ce substantivele-centru *efort* și *insistențe* rămân nemarcate; în (4) și (5), marcarea causală revine numeralelor antepuse, prin utilizarea formei speciale de caz a numeralului ordinal *primului* și a formelor speciale de caz ale articolului demonstrativ *celor*, substantivele-centru *inspectori, martor* rămânând nemarcate. În asemenea situații, depărtarea de regent

(*plecarea*) sau de prepoziția (locuțiunea prepozițională) care impune cazul (*în ciuda, în timpul, împotriva, grație*), ca și apariția substantivului cu o formă nemarcată de caz sunt tot atâtea surse de greșeală, atribuindu-li-se substantivelor finale fie cazul nominativ, fie, mai des, acuzativul.

2. Dublă posibilitate de exprimare a cazurilor: sintetică și analitică. Omonimia mărcilor *a, articol, a, prepoziție*

Cele două tipuri de exprimare: sintetică și analitică, ambele întâlnite în limba română, sunt în multe construcții complementare, apărând fie una, fie cealaltă. Într-o construcție ca: *plecarea bunei mele colege*, exprimarea genitivului este în exclusivitate sintetică (flexionară): pentru prima formă de genitiv *bunei*, interven simultan două mijloace flexionare (desinența *-e* și articolul hotărât enclitic *-î*); în cazul adjectivului posesiv *mele*, genitivul se exprimă printr-o formă distinctă (*mele*, în raport cu forma de nominativ-acuzativ *mea*) și, la fel, în cazul substantivului *colege*, se exprimă desinențial, prin desinența *-e*. În construcții ca: *plecarea a doi studenți, plecarea a zece dintre noi, contra a orice, contra a tot ce este nou, analiza a astfel de cuvinte*, exprimarea este însă analitică, recurgându-se obligatoriu la prepoziție (în exemplele date, la prepoziția *a*), singura modalitate de exprimare a raportului de genitiv în cazul numeralului cardinal, care nu marchează flexionar cazul, și al unora dintre pronume și adjective caracterizate prin invariabilitate (ca, de exemplu, *ce, orice, ceva, tot, astfel de*). Marcarea analitică a relațiilor de genitiv-dativ nu înseamnă că substantivul sau pronumele următor stau în cazul genitiv, respectiv în dativ; înseamnă numai că grupul prepoziție + substantiv (sau pronume) ocupă o poziție sintactică de genitiv sau de dativ, poziție în care cazul substantivului, respectiv al pronumelui, este cel cerut de regimul prepoziției (adică acuzativul). Astfel, în construcțiile: *contra a șapte profesori, plecarea a șapte profesori*, prepoziția *a* cere acuzativul (caz impus direct substan-

tivului *profesori*, iar, prin acord, și numeralului *șapte*, iar întregul grup (prepoziția **a** + substantivul *profesori*) este echivalentul unui genitiv, ceea ce explică apariția lui în contextul prepoziției *contra* sau în vecinătatea substantivului *plecarea* (în ultima construcție, ca atribut genitival al substantivului *plecarea*). Expriarea analitică se poate realiza și cu alt tip de mărci decât cu ajutorul prepozițiilor, recurgându-se la articole proclitice: articolul proclitic *lui* (*cartea lui Ion*), articolele genitival, demonstrativ și nehotărât (*cartea unui elev, această carte a celor mai frumoși elevi*).

Uneori, intervin simultan mărci analitice și mărci sintetice, ca în construcția: *acest studiu al unei profesoare*, unde forma genitivului se realizează printr-o marcă sintetică (desinența **-e**) și prin mărci analitice (articolul genitival **al** și articolul proclitic *unei*). Trebuie însă subliniat că prezența *cumulată* a mărcilor sintetice și analitice este posibilă numai în cazul în care marca analitică se realizează prin articol (genitival, demonstrativ sau nehotărât) și, dimpotrivă, este imposibilă în cazul în care drept marcă analitică apare prepoziția. Între marcarea genitivului cu ajutorul articolelor antepuse și marcarea prin prepoziție apare o diferență esențială: articolul precedă o formă de genitiv (*lui Ion, lui nenea, al profesoarei, unei profesoare, celor șapte profesoare*), în timp ce prepoziția precedă un acuzativ (*a șapte profesoare, a ceea ce, a orice*) și numai întreaga construcție prepoziție + acuzativ este echivalentă cu un genitiv.

Pentru limba literară, un context în care relația de genitiv se exprimă prepozițional (numerale, pronume invariabile) exclude prezența unei mărci sintetice și, invers, un context care permite o marcă sintetică exclude selecția prepoziției **a**. În acest sens, afirmăm mai sus că selecția mărcilor sintetice și analitice este, în mare măsură, complementară. Și totuși, există contexte circumscrie lexical (este vorba de vecinătatea unor pronume sau a unor adjective pronomiale cu valoare cantitativă

nedefinită) în care este posibilă alegerea, în variație liberă, deci ca variante sintactice literare libere, fie a construcției cazuale (flexionare), fie a celei analitice (prepoziționale); vezi perechile de construcții:

(6) *plecarea multora din clasă* –
(6') *plecarea a mulți din clasă*;

(7) *contra câtorva dintre noi* –
(7') *contra a câțiva dintre noi*.

Același paralelism, fără a fi însă o alegere liberă, apare și pentru alte construcții de genitiv-dativ, distincția fiind, în acest caz, de natură stilistică: limba literară utilizează construcția cazuală (flexionară), în timp ce în registrul popular se preferă exprimarea analitică (prepozițională sau, dacă substantivul este personal, cu articol hotărât proclitic). Vezi perechile de construcții:

(8) *în locul șefei* (registru literar) – (8') *în locu' la șefă* (registru neliterar);

(9) *din cauza medicamentului* (literar) – (9') *din cauza la medicament* (neliterar);

(10) *te spun doamnei* (literar) –
(10') *te spun la doamna* (neliterar),
în care (8) și (9) conțin o relație de genitiv, iar (10), una de dativ.

Existența celor două modalități de exprimare a cazurilor genitiv-dativ, complementare sau variante, precum și omonimia lexico-gramaticală a două mărci de exprimare a aceleiași relații de caz (este vorba de marcarea genitivului atât prin articolul genitival **a**, ca în: *plecarea grăbită a profesoarei*, cât și prin prepoziția **a**, ca în: *plecarea grăbită a cinci profesoare*) sunt surse importante de confuzie a cazurilor. Construcții de tipul:

(11) *contra a cinci profesori de română și a altor profesori de limbi străine*;

(12) *semnificația a astfel de cuvinte neologice și a oricăror cuvinte din fondul vechi*

sunt și mai derutante, deci și mai expuse identificării greșite a cazului, având în vedere că în aceeași vecinătate: prepoziția *contra* și regentul substantival *semnificația*, apar, mai întâi, o realizare prepozițională (*a cinci profesori, a...cuvinte*) și apoi,

una mixtă, cu o formă specială de caz și cu articolul genitival **a** (**a altor profesori, a oricăror cuvinte**). Prin urmare, deși cu formă identică, cele două apariții ale substantivului **profesori**, respectiv, **cuvinte** au cazuri diferite: acuzativul, în prima apariție (impus de prepoziția **a**), dar genitivul, în a doua, genitiv marcat prin forma specială de caz a adjectivului pronominal **altor**, respectiv **oricăror**. Fără o atentă analiză a construcției și fără o exactă cunoaștere a teoriei de utilizare a celor două tipuri de mărci, confuzia este lesne de făcut.

Atragem, în consecință, atenția asupra diferențelor de caz dintre seriile de construcții analizate. În (6),(7),(8),(9), cazul pronumelor *multora, câtorva* și al substantivelor *șefei, medicamentului* este genitivul; în timp ce în (6'),(7'),(8'),(9'), cazul impus acestorași cuvinte este acuzativul. În (10), cazul impus substantivului *doamnei* este dativul, în timp ce în (10'), cazul substantivului prepozițional este acuzativul. De altfel, observarea atentă a formei cuvintelor evidențiază această deosebire; vezi diferența dintre *multora, câtorva, șefei, medicamentului, doamnei* și, respectiv, *mulți, câțiva, șefă, medicament, doamnă*. În (11) și (12), unde forma substantivului *profesori*, respectiv *cuvinte*, este aceeași, numai observarea formei adjectivelor pronominale *altor, oricăror* poate servi ca indiciu de recunoaștere corectă. Este de notat și faptul că prepoziția **a** poate apărea și în condițiile unui regent articular hotărât sau având altă formă decât cea de feminin singular (vezi: *analiza a, întrebările a cinci profesori*), în timp ce articolul genitival **a** nu poate apărea (potrivit normelor literare) decât dacă regentul este nearticulat sau articular nehotărât și dacă regentul are formă de feminin singular.

3. Omonimia formelor cazuale

Omonimia genitiv-dativ, pe de o parte, și nominativ-acuzativ, pe de altă parte, prezentă la orice clasă de cuvinte care cunoaște categoria cazului, și omonimia totală nominativ-genitiv-dativ-acuzativ, caracterizând numai anumite clase de cuvinte (este

situația substantivelor masculine și neutre, singular și plural, și a femininelor la plural, dacă substantivul este nearticulat) sunt surse constante de erori în recunoașterea cazurilor. Sunt numeroase construcții în care numai particularitățile sintactice (de vecinătate și de funcție sintactică) sunt singurele semne pentru identificarea corectă a cazului. Este și motivul pentru care recunoașterea cazurilor e imposibilă în afara unei analize *sintactice* corecte. Perspectiva *morfo-sintactică*, o perspectivă integratoare morfologie-sintaxă, este obligatorie în abordarea cazului.

3.1. Omonimia generală genitiv-dativ se rezolvă aproape total în interiorul limbii române pe baze contextuale (sintactice): genitivul are ca regent un substantiv sau un pronume (ex. *răspunsul elevului, acesta al elevului*) sau poate fi selectat de o clasă precisă de prepoziții și de locuțiuni prepoziționale, în timp ce dativul are ca regent un verb, altul decât unul copulativ, un adjectiv, un adverb sau o interjecție (ex. *trimit elevului, îi trebuie elevului, util elevului, aido-ma elevului, bravo elevului*) și este selectat de cu totul alte prepoziții. Prepozițiile: *grație, mulțumită, datorită, conform, potrivit* cer dativul, așa cum dovedește construcția acestora cu forme specifice de dativ (*grație ție*), iar prepoziții ca: *asupra, contra, împotriva, dedesubtul, deasupra* sau locuțiuni ca: *în ciuda, din cauza, în locul, în afara, în privința, în fața, de jur împrejurul* cer genitivul, fiind imposibilă construcția lor cu aceleași forme tipice de dativ: **asupra mie, *în ciuda mie*. În construcții de felul celor enumerate anterior, omonimia nu este supărătoare, deoarece contextul îndeplinește un rol neechivoc dezambiguizator. Dificultățile apar însă atunci când factorii sintactici devin insuficienți. Astfel, în construcțiile:

(13) (este) *nepot de soră Măriucăi*; (este) *stăpân Țarigradului*,

(14) *trimitere de bani elevului*, *predarea limbii române străinilor*,

(15) *elevi iubitori ai literaturii*, *echipă câștigătoare a concursului*, dativul din (13) și (14) are ca

regent un substantiv (*nepot, stăpân*, respectiv *trimiterere* și *predarea*), iar genitivul din (15) are ca regent un adjectiv (*iubitori, câștigătoare*), fiecare context fiind specific celuilalt caz. Suntem în fața unor excepții de la construcția generală a dativului și a genitivului, așa-numitul "dativ adnominal", respectiv "genitiv al adjectivului". În asemenea construcții, confuzia de caz este curentă și, într-o oarecare măsură, chiar explicabilă. Pentru evitarea confuziei, cele trei tipare de construcție trebuie discutate separat, insistându-se asupra particularităților de structură ale fiecăruia. În (13), se va observa că lipsește articolul genitival în condițiile nearticulării regentului, context care, în mod normal, ar cere prezența acestuia (vezi construcțiile corespunzătoare cu genitivul: *nepot al Măriucăi, nepot de soră al Măriucăi; stăpân al Țarigradului*) sau că lipsește articolul hotărât al regentului în condițiile în care genitivul ar obliga, de asemenea, la prezența acestuia (vezi: *nepotul Măriucăi, nepotul de soră al Măriucăi; stăpânul Țarigradului*). În (14), se va observa că regentul este un substantiv de proveniență verbală (infinitivele lungi *trimiterere, predarea*), obținut de la un verb cu regim de dativ (*a trimite bani elevului, a preda limba română străinilor*), și că acest regent substantival poate apărea, ca și în construcția anterioară, nearticulat (*trimiterere*). În (15), se va observa calitatea regentului: un adjectiv provenit de la un verb tranzitiv, și, mai important, se va observa prezența obligatorie a articolului genitival, apariție imposibilă în cazul unui dativ.

3.2. Omonimia curentă nominativ-acuzativ, prezentă la toate părțile de vorbire care cunosc flexiunea de caz, cu excepția pronumelui personal, se rezolvă sintactic, prin funcțiile sintactice diferite îndeplinite de cele două cazuri. Atunci când cunoștințele de sintaxă sunt nesigure, confuzia celor două cazuri este aproape inevitabilă, derivând fie din confuzia funcțiilor de subiect și de obiect direct, fie a funcțiilor de obiect direct și de nume predicativ sau de obiect direct și de element predicativ suplimentar.

În construcții de tipul (16): *Îmi trebuie o carte, Îmi convine situația, Îmi priește aerul de munte, Îmi ajunge un necaz, Îmi revine o obligație, Nu-mi merge afacerea, Nu-mi strică puțină odihnă, Nici prin cap nu-mi trece gândul plecării, Îmi scapă din vedere esențialul, Mi s-a înrăit sufletul, Mă amuză ideea, Mă costă nepăsarea, Mă doare capul, Mă miră rezultatul, Mă răzbește foamea, Mă supără întârzierea, Mă copleșește suferința, Mă ajunge oboseala, Se întâmplă o nenorocire, Intervine o schimbare, S-a aflat adevărul, Se poate totul* etc., substantivele (sau pronumele *totul*) subliniate stau în nominativ, și nu în acuzativ, deoarece funcția sintactică pe care o îndeplinesc este de subiect, și nu de obiect direct.

În construcțiile (17): *Apariția lucrării reprezintă / constituie un succes*, substantivul subliniat stă în cazul acuzativ, și nu în nominativ, deosebindu-se de construcțiile (18): *Apariția lucrării este / înseamnă un succes*, unde același substantiv stă în nominativ, și nu în acuzativ. Deosebirea de caz derivă din cele două funcții diferite ale substantivului: complement direct, în vecinătatea verbelor tranzitive *reprezintă, constituie*, dar nume predicativ, în vecinătatea verbelor copulative *este, înseamnă*. Cele două funcții distincte se probează neechivoc prin testul dublării: în (17) este posibilă dublarea printr-o formă atonă de pronume personal în acuzativ (vezi construcțiile: *Un mare succes îl reprezintă/ îl constituie apariția lucrării*), în timp ce în (18), dublarea nu este acceptată în română (construcțiile **Un mare succes îl înseamnă / *îl este apariția lucrării* sunt imposibile, ceea ce a fost notat prin asterisc).

În construcțiile (19):

L-au ales director, L-au angajat mecanic blocului, L-au numit inspector, L-au trimis reprezentantul nostru la ONU, Se consideră alesul poporului, Se crede un nedreptățit, Se consideră nedreptățit, Îl știu inteligent, Îl cred nevinovat,

substantivele și adjectivele subliniate apar în cazul nominativ, și nu în acuzativ, ca urmare a rela-

țiilor pe care le stabilesc și a funcției sintactice pe care o îndeplinesc în cadrul acestei organizări: au funcția de element predicativ suplimentar (realizat neprepozițional), și nu pe aceea de complement direct. Trebuie observat că, în aceste construcții, poziția de complement direct este ocupată fie de forma atonă a pronumelui personal (*I-au ales, I-au angajat, I-au numit, I-au trimis*), fie de forma atonă a pronumelui reflexiv (*se consideră, se crede*). De reținut că și în condițiile în care elementul predicativ suplimentar se raportează la un obiect direct, și nu la subiect, cazul acestuia este **tot nominativul**; adjectivul cu funcție de element predicativ suplimentar se acordă în gen și număr cu obiectul direct, dar nu și în caz (astfel, în construcțiile: **îl știu inteligent – o știu inteligentă**, adjectivul *inteligent/ inteligentă* se acordă cu obiectul direct în gen și număr, dar cazul este nominativul, dată fiind proveniența acestor construcții dintr-un nume predicativ: *știu că el/ea este inteligent/ inteligentă*).

Verbele din construcțiile (19) trebuie distinse de utilizarea lor fără element predicativ suplimentar, în construcții cu un singur determinant, situație în care aceleași substantive ocupă poziția de obiect direct și apar, în consecință, la cazul acuzativ.

Vezi (20): *Au ales un director/ pe directorul nostru, Au angajat un mecanic / pe noul mecanic, Au numit un inspector / pe noul inspector, Au trimis un reprezentant la ONU, unde substantivele ocupă poziția de obiect direct (neprepozițional sau precedat de prepoziția **pe**) și stau în cazul acuzativ.*

În construcțiile:

(21) *El este un om bolnav,*

(22) *El este un astfel de om,*

cazul substantivului subliniat este același, nominativul, deși, în (22), substantivul apare precedat de prepoziția **de**, care, în mod curent, impune acuzativul. Acest **de** din (22) este total diferit de cel din (23):

(23) *Expresia lui este de om bun, Comportarea lui este de profesor integru,*

unde **de**, intrând în structura numelor predicative *de om, de profesor*, impune substantivelor *om, profesor*, respectiv *profesor, cazul acuzativ*. Dar, în timp ce în (23) **de** se grupează cu substantivul următor, impunând acestuia forma de caz, în (22) **de** se grupează cu adverbul anterior *astfel*, neimpunând substantivului nici o restricție de caz. Gruparea cu termenul anterior, și nu cu cel următor (de altfel, destul de rară la prepoziție) apare și în construcții ca: *El este deosebit de inteligent, El este nespus de suspicios, El este la fel de supus, El este suficient de înțelept, Îl consider destul de matur*, unde **de** nu formează grup sintactic cu adjectivul, neinfluențându-l sub aspectul cazului. Cazul adjectivului este nominativul, cerut de funcția de nume predicativ (sau, pentru ultimul exemplu, de funcția de element predicativ suplimentar), și nu acuzativul, cerut de prepoziția **de**.

4. Sinonimia construcțiilor

Greșeli în identificarea cazurilor apar și ca urmare a sinonimiei unor construcții, atribuindu-se cuvântului analizat cazul pe care îl are un cuvânt dintr-o construcție sinonimă.

Ca tip de greșeală, este discutată mult în gramatica practică a limbii române situația determinantilor cu valoare posesivă, al căror caz este identificat în mod curent cu genitivul, indiferent de forma lingvistică pe care o îmbracă exprimarea posesiei. Se pierde din vedere faptul că genitivul, deși constituie o modalitate frecventă pentru exprimarea posesiei, nu este și singura, româna dispunând și de alte mijloace sinonime. Astfel, în construcțiile:

(24) *Cartea lui este nouă;*

(25) *Mă interesează cartea-î;*

(26) *Cartea sa a stărnit interes,*

relația de posesie se exprimă prin mijloace gramaticale diferite, recurgându-se la pronumele personal **lui**, la pronumele personal **-î**, respectiv la adjectivul posesiv **sa**, ceea ce înseamnă și forme de caz diferite (în (24) forma **lui** este de genitiv; în (25) forma **-î** este de dativ, iar în (26)

apare nominativul, căci adjectivul posesiv **sa**, ca orice adjectiv, primește cazul de la substantivul regent; or, regentul *cartea* este subiect și stă în nominativ).

5. Ambiguități cazuale

Există construcții ambigue în care același cuvânt poate primi valori de caz diferite, ca urmare, pe de o parte, a omonimiei cazuale (vezi *supra*, § 3), iar, pe de alta, a posibilității aceleiași construcții de a primi două interpretări ale raporturilor sintactice.

În construcții ca:

(27) *trimit cartea elevului, trimiteră cărții elevului,*

substantivul *elevului* este ambiguu, primind câte două interpretări: fie ca genitiv, dacă se consideră ca determinant al substantivului *cartea / cărții*, fie ca dativ, dacă se consideră ca determinant al verbului *trimit*, respectiv al substantivului de proveniență verbală *trimiteră*. Ceea ce permite dubla interpretare este articularea hotărâtă a substantivului *cartea / cărții*, singura care asigură și subordonarea față de substantiv. În condițiile articulării nehotărâte a substantivului (vezi: *trimit o carte elevului; trimiterea unei cărți elevului*), interpretarea ca genitive este exclusă, singura soluție valabilă fiind cea de dativ.

În construcții ca:

(28) *trimit elevilor acestora / acelora,*

formele de demonstrativ *acestora, acelora* sunt ambigue, primind câte două interpretări: fie ca dative, dacă sunt interpretate ca adjective pronomiale demonstrative în varianta lor postpusă, situație în care se acordă cu substantivul regent aflat în dativ, fie ca genitive, dacă sunt interpretate ca pronume demonstrative, determinante în genitiv ale regentului substantival *elevilor*. Ceea ce permite dubla interpretare este identitatea de formă a pronumelui demonstrativ și a adjectivului pronominal corespunzător, identitate caracterizând numai varianta postpusă a adjectivului pronominal. În varianta antepusă a aceluiași adjectiv (vezi: *trimit acestor*

/acelor elevi), dubla interpretare este imposibilă, adjectivul pronominal, acordat cu regentul substantival, fiind la cazul dativ.

6. False analogii

Prin analogie cu substantivele și substitutele lor precedate de prepoziție, care primesc forma de caz prin regimul prepoziției, se atribuie caz și tuturor formelor verbale nepersonale precedate de prepoziții și de locuțiuni prepoziționale. În construcții ca: *înainte de a pleca, fără a spune, pentru a lucra; (îl consider) ca având sensibilitate, (îl cred) ca fiind capabil*, infinitivele, respectiv gerunziile, sunt analizate, în mod greșit, ca având cazul acuzativ, deși formele verbale nepersonale nu cunosc categoria cazului.

Și tot prin analogie cu substantivele și substitutele acestora aflate în poziția de complement direct și de subiect, care primesc cazul prin poziția sintactică pe care o ocupă în raport cu verbul, se atribuie, în mod greșit, formă de caz și modurilor nepersonale apărând în aceleași poziții. Este deci nepermis să se caracterizeze gerunziile și infinitivele din construcții ca: *Se poate pleca, A pleca este o durere; Pot pleca; Aud tunând, Se simte venind o adiere de vânt* prin forme de caz (nominativ sau acuzativ), deoarece modurile nepersonale nu disting cazul. Trebuie făcută clar deosebirea între:

(29) *Este nesănătos a fuma –*

(29') *Fumatul este nesănătos,*

(30) *Este o durere a pierde*

anul – (30') Este o durere pierderea anului,

(31) *fără a citi lecția – (31') fără*

citirea / cititul lecției,

unde sinonimia nu înseamnă și identitate morfosintactică (vezi și *supra*, § 4). În 29, 30, 31, infinitivul, ca formă verbală nepersonală, nu primește caz, în timp ce în 29', 30', 31', supinul substantivizat și infinitivul lung, devenit substantiv, primesc forme de caz: nominativ, în primele două construcții, unde ocupă poziția de subiect, dar acuzativ, în 31', unde apar după prepoziția *fără*, al cărei regim este acuzativul.

7. Greșeli de construcție

Identificarea incorectă a cazurilor are efecte nedorite și asupra **construcției** grupurilor nominale. În enunțurile:

(32) *plecarea frumoasei și iubitei noastre soră,*

(33) *grație ajutorului de la stat și a ajutorului privat,*

(34) *plecarea a multor elevi, plecarea a numeroșilor elevi,*

(35) *răspunsuri ale peste o sută de elevi,*

(36) *sfaturile celei mai bune profesoare ale mele,*

(37) *în fața prietenilor cei mai apropiați,*

(38) *sfatul profesoarei însăși,*

(39) *efectul medicamentelor acestora; tezele studenților aceștia,*

(40) *punctajul subiectelor celor mai greu de rezolvat,*

(41) *acestei cărți considerate dificile,*

sunt încălcate diverse reguli privitoare la cazul cuvintelor. Apar fie dezacorduri în caz (ca în 32, 37, 38, 39), fie, dimpotrivă, marcări de caz hipercorecte (ca în 33, 35, 36, 40, 41); apar și marcări duble, mixte (simultan, analitice și sintetice, ca în 34). Astfel, în 32, lipsește forma de genitiv pentru ultimele două componente ale grupului (corect: *iubitei noastre surori*). În 37, lipsește acordul în caz al articolului demonstrativ din componența adjectivului aflat la gradul superlativ relativ (corect: *prietenilor celor mai apropiați*). În 38, lipsește marca de genitiv din forma adjectivului de întărire (corect: *sfatul profesoarei înseși*). În 39, nu se realizează acordul în caz al adjectivului demonstrativ postpus (corect: *efectul medicamentelor acestora; tezele studenților acestora*). Dimpotrivă, în 33, apare o marcă specifică de genitiv – articolul genitival *a* – într-un context care nu permite apariția acestei mărci, întrucât prepoziția *grație* se construiește cu dativul, și nu cu genitivul (corect: *grație ajutorului de la stat și ajutorului privat*). În 35, apare forma acordată de articol genitival

ale într-un context care nu permite prezența articolului, adică în vecinătatea unui substantiv având drept determinant un numeral cardinal (corect: *răspunsuri a peste o sută de elevi*). În 36, este marcat genitivul în forma articolului genitival (*ale mele*), deși articolul genitival variază numai după număr și gen, nu și după caz (corect: *cele mai bune profesoare a mele*). În 40, se realizează “acordul adverbului”, parte de vorbire invariabilă, care nu cunoaște categoria cazului (corect: *punctajul subiectelor cel mai greu de rezolvat*). În 41, se face acordul în caz al adjectivului *dificile* cu participiul regent *considerate*, pierzându-se din vedere funcția de element predicativ a adjectivului, funcție care cere o formă “neacordată” de nominativ (corect: *acestei cărți considerate dificilă*). În 34, sunt amestecate două tipuri de construcții: tipul *plecarea multor profesori, plecarea numeroșilor profesori*, cu un genitiv flexionar, marcat în forma desinențială *multor* și în forma articulată enclitic *numeroșilor*, și tipul analitic *a mulți profesori, a numeroși profesori*, cu prepoziția *a* și cu acuzativul, ultimul tip excluzând forma de genitiv (corect: fie *plecarea multor profesori, plecarea numeroșilor profesori*, fie *plecarea a mulți profesori, plecarea a numeroși profesori*).

8. Concluzii

Toate exemplele analizate anterior, la care s-ar putea adăuga numeroase altele, evidențiază mari dificultăți în identificarea cazurilor și în construcția cuvintelor caracterizate prin caz. De aceea, orice identificare de caz și orice construcție de grup nominal obligă la o examinare extrem de atentă a situației, care nu se poate face în afara stăpânirii perfecte a regulilor de construcție și de utilizare a cazurilor în limba română și în afara cunoștințelor profunde de sintaxă a propoziției.